Η ηθική της ευθύνης στην Ελλάδα της χρεοκοπίας

Χαρίδημος Κ. Τσούκας

Καθηγητής Στρατηγικής Διοίκησης στην Έδρα Columbia Ship Management, Πανεπιστήμιο Κύπρου & Διακεκριμένος Ερευνητής Καθηγητής Οργανωσιακών Σπουδών, Univesity of Warwick

Μια χώρα που χρεοκοπεί δεν περιέρχεται απλώς σε κρίση αλλά κορυφώνει την κρίση είχε ήδη περιέλθει και δεν αντιμετώπισε

Η κορύφωση της κρίσης μας δίνει τη δυνατότητα του αναστοχασμού:

Τι κάναμε λάθος; Πώς πρέπει να ζω;

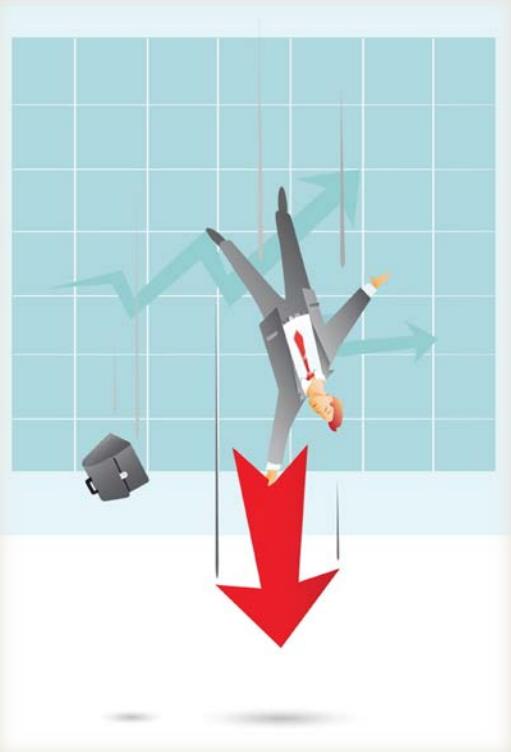

Αυτονόητη οικειότητα: Όταν είμαστε απορροφημένοι σε μια δραστηριότητα δεν σκεφτόμαστε τις πρακτικές που ακολουθούμε. Οι πρακτικές μας 'αποσύρονται' από το πεδίο της προσοχής μας, είναι διαφανείς (π.χ. οδήγηση).

Το παράδοξο της εγγύτητας: όσο πιο πολύ απορροφημένοι είμαστε σε μια δραστηριότητα, τόσο περισσότερο μας διαφεύγει ο τρόπος με τον οποίο την ασκούμε.

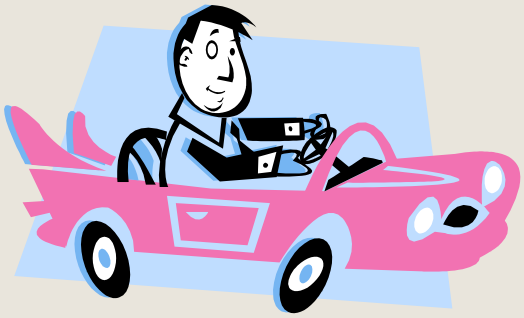

Αν επιτρέψουμε στον εαυτό μας να βιώσει την κρίση ως υπαρξιακή αγωνία, ενδέχεται η κρίση να λειτουργήσει ανα-προσανατολιστικά.

Η υπαρξιακή αγωνία είναι μια εμπειρία σύγχυσης: αισθάνεσαι άστεγος, αποξενωμένος, ταραγμένος. Συγχρόνως, αποκτάς επίγνωση της υπαρκτικότητάς σου, την οποία, μέχρι τότε, θεωρούσες δεδομένη.

Απωθημένα ή νέα ερωτήματα τίθενται:
Γιατί συμπεριφέρομαι έτσι; Πώς πρέπει να ζω; Τι νόημα έχουν όλα αυτά;

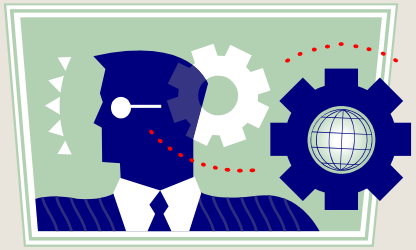

Η υπαρξιακή αγωνία σου δίνει τη δυνατότητα να:

- **δεις την ευθύνη σου για τον τρόπο που ζεις**
- **ανα-νοηματοδοτήσεις την ύπαρξή σου**

Ηθική ευθύνη:

Ο ανθρώπινος βίος είναι συλλογικός – εξαρτώμεθα από άλλους. Έχουμε ευθύνη για τη σχέση μας με τους άλλους

Το «ηθικό αίτημα»: αλλοκεντρική συμπεριφορά - ευθύνη για τον Άλλο

Ηθική ευθύνη:

Η ανάληψη της ευθύνης είναι ένα ηθικό κατόρθωμα

Η ηθική ευθύνη ουδέποτε ορίζεται πλήρως και ρητώς – είναι άρρητη, αόριστη, μονομερής, ριψοκίνδυνη, και ανεκπλήρωτη

Η ηθική ευθύνη εμπεριέχει πάντα «κάτι παραπάνω»:

1. Κάνω «κάτι παραπάνω» ως επαγγελματίας /εργαζόμενος

«δεν πληρωνόμαστε για να κάνουμε ότι μας λένε, αλλά για να κάνουμε σωστά εκείνο το μέρος της δουλειάς μας, το οποίο εναπόκειται στη διακριτική μας ευχέρεια»

(Sir G. Vickers, The Vickers Papers, σ.244)

π.χ.

- Δημόσια Βιβλιοθήκη Βέροιας (Γ. Τροχόπουλος)
- «Πρωτέας» (Δ. Κυριακόπουλος)
- Κοινωνική λειτουργός επαρχιακού νοσοκομείου που καταγγέλλει κρούσμα διαφθοράς

«Δεν υπήρχε περίπτωση οι άνθρωποι στην υπόλοιπη Ευρώπη να είναι διαφορετικοί από τους ανθρώπους εδώ. Ήταν ολόιδιοι. Απλώς κατάλαβα ότι αν δημιουργήσουμε ένα σύστημα που να εκφράζει τις ανάγκες τους θα έχει επιτυχία»
(Γ. Τροχόπουλος, «Καθημερινή», 15/5/11).

«Στην αρχή, για τέσσερις μήνες, ήταν καταστροφή. Μετά τους έξι μήνες η αλλαγή ήταν θεαματική. Η προσαρμογή θέλει χρόνο. Δεν κάνεις αυτό που ζητάει ο κόσμος, γιατί δεν πας πουθενά. Ο κόσμος έχει μικρούς ορίζοντες […]
(Γ. Τροχόπουλος, «Καθημερινή», ο.π.)

«Ο Πρωτέας μας μεγάλωσε όλους» (Δ, Κυριακόπουλος, «Τα Νέα», 12/3/2011)

«Ο καθένας μας πρέπει να δει πώς θα αλλάξει τον δικό του κόσμο. […] Αν εγώ φτιάξω τη γειτονιά μου, εσύ φτιάξεις τη γειτονιά σου, ο άλλος φτιάξει τη γειτονιά του, θα έχουμε φτιάξει μια πόλη, και αν φτιαχτούν όλες οι πόλεις θα έχει φτιαχτεί η χώρα» (Δ. Κυριακόπουλος, ο.π.)

«Το χρωστάω στην πατρίδα μου, αλλά και στο παιδί μου, να καταγγέλλω συμπεριφορές που μας έφτασαν στο σημείο που βρισκόμαστε σήμερα» (κοινωνική λειτουργός που κατήγγειλε κρούσμα διαφθοράς σε νοσοκομείο, «Έθνος», 12/1/13).

2. Κάνω «κάτι παραπάνω» ως μέλος μιας κοινότητας /ομάδας με κοινά ενδιαφέροντα

π.χ.

- Διαχείριση πολυκατοικίας
- Οργανώσεις κοινωνίας πολιτών κατά της διαφθοράς, υπερ της αξιοκρατίας, της προστασίας του περιβάλλοντος, κλπ
- Εθελοντές για τους Ολυμπιακούς τους 2004
- Εταιρία Σπαστικών Παιδιών
- Σύνδεσμος Καρκινοπαθών
- Σύνδεσμος μητρικού θηλασμού La Leche
- ΧΑΝΘ

3. Κάνω «κάτι παραπάνω» ως άνθρωπος

π.χ.

Γιατροί χωρίς Σύνορα

Διεθνής Αμνηστία

Χαμόγελο του Παιδιού

ΧΑΝΘ

AMNESTY INTERNATIONAL

MEDECINS SANS FRONTIERES

Η εθελοντική εργασία δεν καλύπτει απλώς κρατικά κενά ή ανεπάρκεια, αλλά συνιστά προσφορά:

- **στον αδύνατο ή ευάλωτο Άλλο – άνθρωπο (άστεγος, πένητας, ασθενής, παιδί, γέροντας, θύμα), άλλα έμβια όντα (ζώα)**

- **σε ό,τι συλλογικό αγαθό δίνει υπόσταση και νόημα στη ζωή μας (περιβάλλον, πολιτιστική κληρονομιά, κλπ).**

Κάνοντας «κάτι παραπάνω» και προσφέροντας εθελοντική εργασία αναλαμβάνουμε ενεργά την ηθική ευθύνη για τον Άλλο.

Συνειδητοποιούμε την κοινή ευάλωτη φύση μας και την προσωπική μας ευθύνη για την προστασία της. Ο συνάνθρωπός μας μας αφορά. Η κοινότητα στην οποία ανήκουμε μας αφορά. Είναι η οφειλή μας για ένα διαρκώς ανεκπλήρωτο χρέος

Χτίζουμε «ηθική ταυτότητα», η οποία επιφέρει την «ηθική εξύψωση» και ενισχύει τη διάθεσή μας για εθελοντική προσφορά, προάγοντας το κοινοτικό ήθος

Οι εθελοντικές οργανώσεις καλούνται:

Να μορφοποιήσουν την αρχικά ακαθόριστη ανθρώπινη επιθυμία για προσφορά

Να διαχειριστούν αποτελεσματικά εθελοντές

Να «ανταγωνιστούν» μεταξύ τους για την προσέλκυση της προσφοράς των πολιτών (market for virtue)

Δεν είμαστε ακοινώνητοι ιδιώτες, έχουμε προσωπική ευθύνη για ό,τι συλλογικά μας συμβαίνει, λογοδοτούμε στους άλλους

«Βρέχει με απόλυτη ειλικρίνεια.
Άρα δεν είναι φήμη ο ουρανός
υπάρχει
και δεν είναι το χώμα λοιπόν
η μόνη λύση
όπως ισχυρίζεται ο κάθε τεμπέλης νεκρός.»

ΚΙΚΗ ΔΗΜΟΥΛΑ, Άτιτλο, από τη συλλογή «Μεταφερθήκαμε Παραπλεύρως»

Να αγαπάς την ευθύνη. Να λες: Εγώ, εγώ μονάχος μου έχω χρέος να σώσω τη γης. Αν δε σωθεί, εγώ φταίω
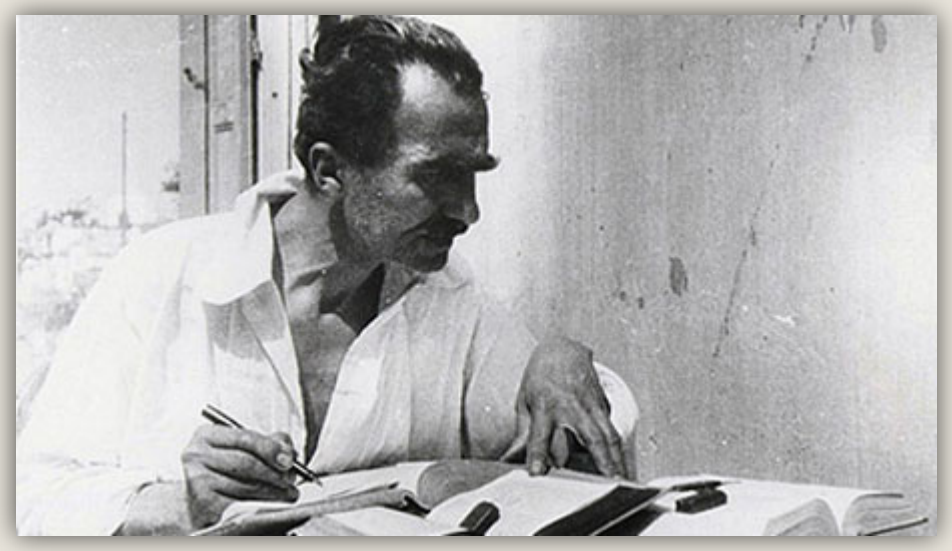
Νίκος Καζαντζάκης, «Ασκητική»